

ROMA İMPARATORLUK TARİHİNDEKİ “KÖTÜ İMPARATOR” KAVRAMINA BİR ÖRNEK: ELAGABALUS*

Yrd. Doç. Dr. Handan BİLİCİ ALTUNKAYALIER**

Özet: İmparator Elagabalus, Roma Tarihinin en aykırı karakterlerinden biri olarak karşımıza çıkar. Elagabalus’un sıradışı olarak nitelendirilen yaşamı, onu Roma İmparatorluk tarihinin kötü yöneticileri arasına sokmuştur. Özellikle antik kaynaklarda karakterinin ve yaşamının kötülüğü sıkça vurgulanmıştır. Kaynaklardaki yanlı tutum, söz konusu durumun gerçekliği konusunda soru işaretlerine neden olmuş, farklı bir yöntem ile imparatorun karakter analizi yapılmaya çalışılmıştır. Buna göre Elagabalus’a ait heykeltıraşlık eserleri fizyognomik yöntemlerle incelenmiş ve ilginç sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Elagabalus, Fizyognomi, Roma İmparatorluk Tarihi, Kötü İmparatorlar.

AN EXAMPLE OF THE “EVIL EMPEROR” CONCEPT IN THE ROMAN EMPIRE: ELAGABALUS

Abstract: Elagabalus is one of the most extraordinary character of Roman history. The extraordinary life of Elagabalus has put him among the worst governors in the history of the Roman Empire. Especially in ancient sources, the character of Elagalabus and the evil of his life are often emphasized. The biased attitude in ancient sources has caused questions about the reality of this situation and fort his reason, character analysis of the emperor was attempted with a different method. Consequently the sculptural works of Elagabalus were studied with physiognomic methods and interest ingresults were obtained.

Keywords: Elagabalus, Physiognomy, The History of Roman Empire, Evil Emperors.

Elagabalus, Severuslar Hanedanlığına mensup ve M.S. 218-222 yılları arasında hüküm sürmüş genç bir Roma İmparatorudur. Asıl ismi Varius Avitus Bassianus iken imparator olması ile birlikte Marcus Aurelius Antoninus ismini almıştır.¹ Ancak genç imparator, antik kaynaklarda² ve buna bağlı olarak da günümüz araştırmalarında daha çok başrahibi olduğu

* Bu makale, 2013 yılında tamamlamış olduğum ve aynı zamanda 2014 yılında “Elagabalus Devri Din ve Sanat” ismiyle kitap olarak basılmış olan “Elagabalus Devri Din ve Sanat İlişkisi” isimli doktora tezinden derlenerek hazırlanmıştır.

** Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü

¹ Elagabalus’un soyunun Antoninlere dayandırılması aslında düzmece bir durumdur. Historia Augusta, Macrinus, 7.5-8; Historia Augusta’ya göre Antoninler soyundan gelen imparatorlar ve tahta hak iddia edenler şu şekilde sıralanır: Antonius Pius, Marcus Aurelius, Verus, Commodus, Caracalla, Geta, Diadumenus ve Elagabalus (Historia Augusta, Macrinus, 3.3-4) Ayrıca bkz., Mader Gottfried, (2005), “History as Carnival, or Method and Madness in the Vita Heliogabali”, **Classical Antiquity** 24, Heft 1, s. 138 dipnot 23.

² Cassius Dio, Herodianus ve Historia Augusta, Elagabalus’un yaşamına dair en yoğun bilgi veren Antik kaynaklar olarak karşımıza çıkar. Cassius Dio, (1914), **Roman History**, Translated by Earnest Cary-Herbert B. Foster, Loeb Classical Library; Herodianos (1970), **History of Empire**, Translated by C. R. Whittaker, Loeb Classical Library; Historia Augusta, (1924), **The Scriptorum Historiae Augustae**, Translated by, David Magie, Loeb Classical Library.

Suriye kökenli dinin tanrısına atfen Elagabalus olarak anılmaktadır.³ Aynı alışkanlık neticesinde bu makalede de imparatorun Elagabalus olarak bahsedilecektir.

Septimius Severus'un M.S. 187 yılında Suriye'nin Emesa kentinden Iulia Domna ile evlenmesi, Elagabalus'un tahta çıkış sürecini başlatacak olayların başında gelmektedir. Iulia Domna, imparatorun büyük teyzesi olmaktadır ve onun, söz konusu evlilik ile Roma sarayına girmesi, ailesinin kaderini de değiştirmiş görünmektedir. M.S. 204 yılında doğmuş olan Elagabalus, imparator olana dek ailesi ile Roma ve Emesa'da yaşamıştır. Elagabalus'un, Emesa'daki yaşamında bir imparator olarak yetiştirilmekten ziyade, ailesinin yıllardır mensubu olduğu *ELAGABAL* inancına ait bir başrahip olarak yetiştirildiği bilinmektedir⁴. Bu durum, imparatorun gelecek yaşamını oldukça etkilemiştir. 14 yaşında tahta geçen Elagabalus'un, Roma'daki yaşamında da bir imparator gibi davranmaktan çok, Suriyeli bir başrahip gibi davranması ve kendi dinini zorla kabul ettirmeye çalışması onun sonunu hazırlamış ve henüz 18 yaşında iken büyük bir nefretle öldürülmesine neden olmuştur. Hatta devam eden süreçte de, Roma İmparatorluğunun en kötü yöneticileri içinde anılmıştır.

Elagabalus, gerçekte bu derece nefret edilecek bir karaktere mi sahiptir? Roma İmparatorluğunu yöneten diğer imparatorların içinde konumu nedir? İmparatorun yaşamına dair aktarılan bilgilerde gerçek dışı unsurlar bulunmakta mıdır? Tüm bu soruların yanıtları makale içerisinde değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Roma İmparatorluk tarihine bakıldığında çeşitli karakterlere sahip kişilerin imparator oldukları görülür. Başarılı olan hükümdarlar kadar hafızalarda kötü bir yer edinen ve hatta tamamen unutulmak isteğiyle hatıraları silinen hükümdarlar da vardır. Söz konusu kötü imparatorlar içinde yer alan İmparator Elagabalus, Roma geleneksel toplum yapısına aykırı gelen davranışları ile oldukça tepki çeken bir kişilik olarak karşımıza çıkar.

Yapılan araştırmalarda iyi ve kötü imparatorların sınıflandırılması Augustus devrine kadar inmektedir. Elagabalus'un kötülüğünün zıttı olarak belirlenen iyi imparatorlar şu şekilde sıralanır:⁵ Augustus, Traianus, Vespasianus, Hadrianus, AntoninusPius, Titus, MarcusAurelius. İyi imparatorlar geleneksel hiyerarşi içinde, yetenekli, şefkatli, alçakgönüllü,

³ Bengston Herman, (2001), **Römische Geschichte; Republik und Kaiserzeit bis 284 n. Chr.**, München, 8. Auflage, Verlag C.H. Bech München, s. 327; Weingart Jessica, (2001), **Der Aufstieg des Sol Invictus zum römischen Reichs gott und desen Auswirkungen-einÜberblick**, Norderstedt, Grin Verlag, s. 4; Gross Karl, (1959), "Elagabal", **RAC**, Band 4, s. 987-1000.

⁴ CassiusDio, 78(79).30.3; Herodianus, 5.3.3; Optendrenk Theo, (1969), **Die Religions politik des Kaiser Elagabal im spiegel der Historia Augusta**, Bonn, Rudolf Habelt Verlag GmbH, s.91, s. 96; Icks Martijn, (2006), "Priesthood and Imperial Power the Religious Reforms of Heliogabalus, 220-222 AD", **The Impact of Imperial Rome on Religions, Rituals and Religious Life in the Roman Empire**, (Ed. Lukas De Blois, Peter Funke ve Johannes Hahn), Leiden-Boston, Brill, s. 171; Kaya Mehmet Ali, (2006) "Roma İmparatorluğunu Yöneten Suriyeli Kadınlar", **Bellekten**, Cilt: LXX Sayı: 257, s. 69.

⁵ Historia Augusta, Elagabalus, 1.2; Mader, ss. 139-140.

askeri güç ve otorite olarak görülürler. Kötü imparatorlara, Caligula, Commodus, Nero, Verus, Domitianus ve elbette Elagabalus örnek verilirken, söz konusu imparatorlar, şehvetli, şarlata, despot, lüks düşkün, utanmaz, geleneksel yapı ve değerleri hor gören, delilik ve dâhilik sınırında, çılgın kişiler olarak tanımlanır.⁶ Başka bir anlatıma göre ise Caligula, Nero ve Domitianus Roma kentinde kötülük yapmakla yetinirken, Caracalla'ya dünyanın her yerinde terör ve şiddet saçan biri olarak “*insanlığın yok edicisi*” lakabı verilir.⁷

Elagabalus'un kötü imajı, “*tüm Antoninlerin en değersiz*” olarak da tanımlanır.⁸ Bu soyun en iyileri olarak beliren Antoninus Pius ve Marcus Aurelius, politik açıdan başarılı oldukları kadar ahlaklarının düzgünlüğü ile göze çarparlar. Buna göre sonraki bozulmanın doruk noktasında Elagabalus yer alır.

Peki, bir Roma imparatoru nasıl olmalıdır? Romalı kimliğine uymayan, her tuhaf yapıdaki yönetici belirtildiği kadar kötü olabilir mi? Elagabalus'un kimliğinde “*kötü bir imparatorun imajı*”⁹ nasıl çizilmiştir? Ortaya konan bilgilere göre, zorba olması, yönetimde büyükannesi Iulia Maesa ve annesi Iulia Soemias'ın etkisi altında kalması ve eşcinsel tutumları onu kötü yapmak için yeterlidir. Ancak bu maddelere bakıldığında imparator, cesedi parçalanacak kadar ağır bir suç işlemiş gibi görünmez. Çünkü tarihte bu davranışlarda bulunan ancak, bu kadar kötü cezalandırılmamış olan yöneticiler de vardır. Acaba tüm bunların bir arada görülmesi mi Elagabalus'un kötülükte ön plana çıkmasına neden olmuştur?

Kötü olarak nitelendirilen imparatorlar birer tiran (despot) olarak görülürler. Antik Yunan'da ortaya çıkan tiran kavramı başlangıçta bir kişinin yönetimi elinde tutması olarak tanımlanırken ki buna en iyi örneklerden biri Peisistratos'tur, zaman içinde halka baskı uygulayan kötü bir anlama bürünür. Bir despotun tipik yaşam tarzının önemli unsurlarından biri farklı seksüel tercihleri olarak belirlenirken, baskı, zulüm ve keyfi hareket etme diğer unsurlar olarak sıralanır.¹⁰

İmparator Elagabalus ile ilgili üzerinde durulan en yoğun bilgi onun uygunsuz yaşamıdır. Kadınsı davranışları tiksinti yaratır; hem erkek hem de kadınlar ile olan ilişkisi yadırganır. Ancak ilginç olan nokta eşcinsellik ya da biseksüelliğin antik dünyaya çok da

⁶ Mader, ss. 131-141, 147-151; Optendrenk, s. 25; Icks, s. 170; Kissel Theodor, (2006), **Kaiser zwischen Genie und Wahn Caligula, Nero, Elagabal**, Duesseldorf, Artemis & Winkler Verlag, s. 8.

⁷ Montesque, (2001), **Romalıların Yükselişi ve Düşüşü**, Çev: Ahmet Saki, İstanbul, Söylem Yayınları, s. 141.

⁸ Historia Augusta, Macrinus, 3.3-4.

⁹ Sommer Michael, (2004), “Elagabal-Wege zur Konstruktion eines ‘schlechten’ Kaiser”, **Scripta Classica Israelica**, Vol. 23, s. 95-110.

¹⁰ Mader, ss. 142-143; Artaud Antonin, (2000), **Heliogabalos Taçlı Anarşist**, Çev: İsmet Birkan, Ankara Dost Kitabevi, s. 89.

yabancı olmamasıdır. Yunan kültüründe güçlü bir erkeğe âşık olmak, zayıf bir kadına âşık olmaktan daha yüce bir davranış olarak aktarılmaktadır.¹¹

Yunan kültüründe görülen bu anlayış, mitolojilerine de yansımıştır. Baş tanrı Zeus’un genç bir delikanlı olan Ganymedes’i tanrılar dünyasına kaçırması en yaygın bilinen hikâyedir.¹² Troya Savaşı kahramanlarından Akhilleus’un yakın arkadaşı Patroklos’a ya da III. Alexandros’un¹³ komutanı ve arkadaşı Hephaistion’a duydukları bağlılık yine farklı şekillerde yorumlanabilen örnekler olarak verilebilir.

Elbette Roma toplum yapısı Yunan toplum yapısı ile aynı değildir. Devlet yönetimi ve askeri organizasyonda sağladıkları başarı dikkate alındığında, bürokrasinin önemli olduğu ve bireyden çok devletin bütünlüğünün önemini vurgulandığı bir anlayış karşımıza çıkar. Bu durum Roma toplumunu Yunanlara göre daha resmi kılmaktadır. Ancak buna rağmen, Roma tarihinde adından en çok övgü ile bahsedilen imparatorlarından olan Hadrianus’un gözdesinin, Antinous isminde, Bithynia’lı bir delikanlı olması¹⁴ Roma toplumunun kimi durumlarda hoşgörülü olabileceğinin bir örneğidir. Ancak bu durum imparatorun sağladığı yarar ya da toplum çıkarlarını koruyan davranışları ile doğrudan ilişkilidir. Söz konusu örnekler ışığında denilebilir ki toplum çıkarlarına ters düşen Elagabalus, homofobik bir tutumla yok edilmek istenmiştir.

İmparator Elagabalus’un bu nedenle tepki çeken davranışları, özel yaşamı ile ilgili olduğu kadar, din alanında, ısrarlı bir tutumla yapmaya çalıştığı yenilikler ile de ilgilidir. Aslında, Elagabalus’un bu tür bir reformu birdenbire, herhangi bir oyalama gerektirmeden, tepeden inme gerçekleştirme çabası, az da olsa dürüst bir davranış olarak değerlendirilebilir. Bakıldığında inandığı bir değeri sonuna kadar savunma çabası içine girdiği görülür. Belki bunu yıllar içine yayarak, acele etmeden ve sezdirmeden taraftarlar kazanarak, toplumu ihtiyaç duydukları şeyin yeni bir din anlayışı olduğuna ikna ederek, hatta toplumun bunu fark etmeden kabullenmesini sağlayarak gerçekleştirseydi, belki de yaşamı bu kadar kısa olmayabilirdi. Ama çocuksu inadı, aceleciliği ve olasılıkla kişiliğindeki bozukluklar, yanlış bir tutum izlemesine neden olarak, kısa sürede tahttan indirilmesiyle sonuçlanmıştır.

Peki, İmparator Elagabalus sözü edildiği kadar kötü karakterli midir? Şimdiye dek ortaya konan bilgiler bunu göstermektedir. Ancak Antik yazarların yanlı tutumları, söz

¹¹ Şenel Alaeddin, (1970), **Eski Yunan’da Eşitlik ve Eşitsizlik Üstüne**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, s. 289.

¹² Erhat Azra, (2003), **Mitoloji Sözlüğü**, 12. basım, İstanbul, Remzi Kitabevi, s. 116.

¹³ Makedonya Kralı Büyük İskender.

¹⁴ Birley Anthony Richard, (2000), “Hadrian to Antonines”, **The Cambridge Ancient History Volume 11: The High Empire, A.D. 70-192**, (Ed. Alan K. Bowmann, Peter Garnsey ve Dominic Rathbone), London, Cambridge University Press, s. 104.

konusu durumu netleştirme gerekliliğini ortaya çıkarmış ve farklı bir yöntem deneyerek İmparatorun karakter analizi yapılmaya çalışılmıştır. Kullanılan yöntemin adı Fizyognomidir.

Fizyonomi ya da Fizyognomi insanların yüz hatlarından karakter analizi yapma çalışması olarak tanımlanabilir. İnsan karakteri ve fiziksel özellikleri arasında sıkı bir bağ olduğu düşüncesinden yola çıkılarak oluşturulan bu yöntem, doğruluğu konusunda şüpheler uyandırır, yeni gelişen bir çalışma alanı olması açısından önemlidir. Aslında tarihe bakıldığında söz konusu yöntemin, her zaman ilgi çektiği görülür. Antik dönemden itibaren insan kişiliği ve bedenine yansıyan ipuçları hakkında yorumlar yapıldığı bilgisi bunu desteklemektedir.¹⁵ Buna göre Fizyognominin yardımı ile Elagabalus’a atfedilen heykeltıraşlık eserleri yeniden değerlendirilmiştir.

Elagabalus’a ait hangi betimlemenin doğru olarak onu işaret ettiği sorusunun hep gündemde olduğu açıktır. Bu konuyu aydınlatmak için kendi bakış açımızı ortaya koymanın ve bunun için fizyognomiden de yararlanılmasının yerinde olacağı düşünülmüştür. Arkeolojik çalışmalarda bu yöntemin kullanılıyor olması¹⁶ fikrin oluşturulması için önemli bir etkidir. Ayrıca kaynaklarda Elagabalus’a ithaf edilen eserler tanıtılırken fizyognomiden yararlandığı da bir gerçektir ancak söz konusu anlatımlarda karakter analizi konusuna daha az önem verildiği, fizyognominin daha çok imparatorun fiziksel özelliklerinin betimlenmesinde kullanılmış olduğu da anlaşılmıştır.

Söz konusu çalışma için fizyognomi konusunda uzman olan Doç. Dr. Ali Asker¹⁷ ile bağlantı kuruldu. Asker, heykel üzerinden bir değerlendirmenin zor olabileceğini belirtse de çalışmaya katılmayı kabul etti. Doç. Dr. Asker’in, Roma Tarihi hakkında genel bir bilgisi olsa da hangi imparator hakkında yorum yapacağı kendisine kesinlikle belirtilmemiştir. Çünkü bu çalışma ile herhangi bir bilgi edinmeden sadece heykelin dış görünümünün vermiş olduğu izlenimlere göre bir karakter analizi yapması hedeflenmiştir. Bundaki amaç ise Elagabalus hakkındaki olumsuz iddiaların heykel sanatına yansıyan durumunu, farklı bir bakış açısı ile

¹⁵ Aleskerli Alesker, (2008), **Yüz okuma Sanatı**, İstanbul, Selis Kitapları, s. 11-19.

¹⁶ Fizyognominin arkeoloji alanında kullanımına yönelik bir örnek şu şekildedir: Lambrinudakis Wassilios, (1986), “Die Physiognomie der spätrarchaischen und frühklassischen naxischen Plastik”, **Archaische Griechische Plastik**, Akten des Internationalen Kolloquiums vom 22.-25. April 1985 Athen, Band I, (Ed. Helmut Kyrieleis), Mainz am Rhein, Verlag Philipp von Zaberns 107-117.

¹⁷ Doç. Dr. Ali Asker (Alesker Aleskerli), 1968 yılında Azerbaycan’ın Guba kasabasında doğdu. Azerbaycan Teknik Üniversitesi Elektronik Mühendisliği bölümündeki eğitiminin ardından, 1993-1997 yılları arasında Hukuk Fakültesini bitirdi. 1997 yılında Türkiye’ye gelen Asker, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde yüksek Lisansını, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde ise doktorasını tamamladı. Doç. Dr. Asker, Karabük Üniversitesi İktisadi ve İdari İlimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde bölüm başkanıdır.

kavramaktır. Buna göre Doç. Dr. Asker’e Kapitöl¹⁸ ve Torlonia¹⁹ olarak isimlendirilen iki ayrı portresinin fotoğrafları gönderildi. (Resim 1-2) Heykeller ile ilgili ortak değerlendirmeleri aşağıda belirtildiği gibidir:

FİZYOGNOMİ

Bir fotoğraf üzerinden kişisel özelliklerle ilgili yorum yapıldığında, resmin ayrıntılı ve net olması, kuşkusuz yoruma ilişkin başarı oranının da yüksek olmasına neden olacaktır. O yüzden bir fotoğrafın gerekse ön, gerekse sağ ve soldan, yan profilli çekimleri daha net bilgi verir. Kişilik özellikleri insanların genlerinde taşınırken, ayrıca doğduğu, büyüdüğü ve geliştiği ortam ve koşullar da bu özellikleri etkilemektedir. İnsan yaşam boyu tabiri caizse, “çektığı çileler” ve “keyfine düşkünlüğü”, mesleği davranışları yüzüne yansır. Örneğin, bir subayın yüzüne yansımış “emretmek” özelliği, devamlı stres ve yoğun bir çalışma temposu içinde yaşamış bürokratin veya yöneticinin yüzünde şekillenmiş çizgiler, mimikler o kişinin karakterine ilişkin önemli ipuçları vermektedir. Veya halka ilişkiler, bankacılık, satış vs. mesleklerde çalışmış insanların tüm çalışma yaşamı boyunca “müşterilere gülücük dağıtan elemanlarda” sahte tebessüm belirtileri belli bir süre yüze yansımış oluyor.

Karakter yorumu yapmamız gereken bir fotoğraf resmi değil, fakat iyi çalışmış bir heykeldir.

Önden görünümün yanı sıra kısmen yan profil görünümü de belirtilmiştir.

Öncelikle yaşını tespit etmeye çalışalım. Yaş tespiti bir fizyognomi uzmanı için hem kolay, hem de eğlenceli bir konudur. Nitekim yaşın belirleyici unsurlarını, genel yüz yapısı, gözler ve çevresi, saçlar, dudaklar ve çevresi gibi unsurları kullanarak yaşla ilgili tahminde bulunulabilir. Daha sonra yaşın gerçeğini öğrendikten sonra, tahminin ne kadar doğru olduğu belli oluyor. Karakterle ilgili ileri yaptığın yorumlar tartışmaya açık olabilir. Fakat yaş somut bir olgu olduğu için tahminle gerçekliğin ne kadar uygun geldiğini tartışılma bir sonuç koyar ortaya.

Bunu tespit ederken, yine de elimizdeki tek malzeme, söz konusu heykeldir. O yüzden yorumumuzun doğruluk payı heykeli yapanların kişinin yüz yapısını ve çizgilerini heykele ne derece yansıtıklarına çok bağlıdır. Resimde gördüğümüz

¹⁸ Fittschen, Klaus- Zanker Paul, (1980), **Katalog der römischen Porträts in den Capitolinischen Museen und den anderen kommunalen Sammlungen der Stadt Rom, Band I-II**, Mainz am Rhein, Verlag Phillip von Zabern, Resim 20, no: 98.

¹⁹ Arrizabalaga Y Prado Leonardo De., (2010), **The Emperor Elagabalus: Fact or Fiction?**, Cambridge, Newyork Cambridge University Press, s. 133.

kişinin çok genç olduğu besbelli. Yüz derisinin pürüzsüzlüğü, göz çevresinde çizgilerin oluşmaması ve sakalın henüz olmaması resimde kişinin çok genç olduğuna delalet eder. Tahmin etmek gerekirse 15 (en fazla 16 yaş) arası bir yaşa sahip olduğu söylenebilir.

Fizyognomi yorumu insanın olgunlaşmış yaş ve sonrası için daha ayrıntılı yapılabilir. Nitekim belli yaşın üzerinde artık insanın yaşam yolu yüz yapısına, çizgilerine ve mimiklerine yansımış oluyor. Genç birisinin psikolojik yorumunu yapmak zor olmanın yanı sıra, olumsuz sonuçlar da doğurabilir. Çünkü fizyognomi insanın yüz yapısı ve kişilik özellikleri arasında bağlantı kurarken, kişiliğin bulunduğu, geliştiği, eğitim aldığı ve çalıştığı ortamın karakter şekillenmesini yakından etkileyeceğinin altını çizmektedir. Buna göre de yorum yaptığımız kişinin daha ileri yaş dönemine ait resim veya heykeli üzerinden yorum yapmak daha verimli olacaktır.

Her hangi bir analiz yapıldığı zaman ilk çağırışım, yani kişinin psikolojik özellikleri arasında hangi özelliğinin daha belirgin olduğunu tespit etmek çok önemli.

Kapakları şişmiş gibi, gözbebeği büyük ve ifadesiz gözler. Kirpikleri ve kaşları sık ve uzundur. Tek bir kelime ile ifade etmek gerekirse – “uyuşuk” gözler. Bunlar; uyuşuk, kayıtsız, dar kafalı, enerjik olmayan, fakat bu pasiflik içinde gözlemlene yeteneğinden de yoksun olmayan tiplerdir. Bununla birlikte, bu tipler muhtemelen yumuşak karakterli oluyorlar.

Gözler sanki süzülüyor. Kayıtsızlık ve derin düşünememe özelliği bu kişilerin özgün kararlar almasına neden olabilir. O yüzden geniş yetki ve olanakları sahip oldukları zaman atacağı adımlarla, tavır ve davranışları ile çevresindekileri şoke edebilir veya kızdırabilir veya güldürebilir.

Bu kişide dudak yapısı genelde cinsel ihtiras ve şehvet sahibi kişilere özgün bir yapıya sahiptir. Özellikle olanak ve fırsatları geniş olanlar bu fırsatlarını ve olanaklarını cinsel ihtiyaçlarını tatminin çok ötesine götürebilir. O yüzden normal dışı davranışların olması büyük ihtimaldir. Genç yaşına ait betimlemelerin olması yorumların sınırlı olmasına neden olmuştur.

Hem Doç. Dr. Ali Asker'in yapmış olduğu yorum hem de diğer anlatımlar²⁰ ışığında imparatorun fiziki yapısının, portrelerindeki yansıması hakkında şu değerlendirmeler yapılabilir: Yuvarlak bir kafası, oval bir yüz vardır ki göz kapakları ve yanakları çıkıntı

²⁰ L'Orange, Hans Peter. “Zur Ikonographie des Kaisers Elagabal”, *Symbolae Osloenses* 20, 1955, s. 158-159.

yaparken yüzün alt bölümü daha özellikle çene daha küçük kalmaktadır. Bu gelişkin bir üst çeneye karşılık gittikçe daralan ve küçülen alt çene arasındaki karşıtlık bu başa garip bir karakter verir. Özellikle ağız ve burnun betimi kendi içine dönük ifadeyi güzel yansıtır. Kabarık sakalın gölgesinde canlı ve kavisli dudakların ilginç bir görüntüsü vardır. İmparatorun karmaşık ruh hali derin uykulu gözler ile verilmiştir ki bu durumu şehvetinin bir yansıması olarak yorumlanabilir. Söz konusu duygular antik kaynaklarda da aktarılır:²¹ “Onun yaşamında zevki aramak dışında bir amacı yoktu”. Kültün uygulamaları içerisinde yer alan müzikler ve danslar imparatorun yaşamdan zevk alma isteğinin birer yansıması olarak yorumlanır.²² Portrelerin görüntüsünün bir Romalı’dan çok bir doğuluyu yansıtmaması,²³ imparatoru, doğulu bir mistik ve dinsel bir fanatik olarak bütün kültürleri ve Roma devlet tanrılarını kendi Emesa’lı *Elagabal*’nin hizmetine sokmaya çalışan biri olduğu bilgilerini desteklemektedir.

Bu değerlendirmelerin sonucunda anlaşılmaktadır ki Elagabalus’un, antik kaynaklarda belirtilen yaşam şekli, kendisine ait plastik eserler üzerinden de izlenebilmektedir. Buna göre yazılı kaynakların ve maddi kültür kalıntılarının birbirini destekleyen bilgiler ortaya koyduklarına kesin gözüyle bakmak mümkün olmaktadır. Varılan sonuca göre Elagabalus, gerçek yaşamında da “Kötü İmparator” olarak anılacak bir karaktere ve yaşam biçimine sahiptir.

KAYNAKÇA

Aleskerli Alesker, (2008), **Yüz okuma Sanatı**, İstanbul, Selis Kitapları.

Arrizabalaga Y Prado Leonardo De., (2010), **The Emperor Elagabalus: Fact or Fiction?**, Cambridge, Newyork Cambridge University Press.

Artaud Antonin, (2000), **Heliogabalos Taçlı Anarşist**, Çev: İsmet Birkan, Ankara Dost Kitabevi.

Bengston Herman, (2001), **Römische Geschichte; Republik und Kaiserzeit bis 284 n. Chr.**, München, 8. Auflage, Verlag C.H. Bech München.

Birley Anthony Richard, (2000), “Hadrian to Antonines”, **The Cambridge Ancient History Volume 11: The High Empire, A.D. 70-192**, (Ed. Alan K. Bowmann, Peter Garnsey ve Dominic Rathbone), London, Cambridge University Press.

²¹ Historia Augusta, Elagabalus, 19. 6.

²² Historia Augusta, Elagabalus, 7.2; 32.8; L’Orange, s. 158.

²³ Clemens Boch, **Die kleinasiatischen Münzen der römischen Kaiserzeit**, Teil 2 Band 1, Verlag von W. Kohlhammer, Stuttgart, 1935, s. 50.

Boch Clemens, (1935), **Die kleinasiatischen Münzen der römischen Kaiserzeit**, Teil 2 Band 1, Stuttgart, Verlag von W. Kohlhammer.

Erhat Azra, (2003), **Mitoloji Sözlüğü**, 12. basım, İstanbul, Remzi Kitabevi.

Fittschen, Klaus- Zanker Paul, (1980), **Katalog der römischen Porträts in den Capitolinischen Museen und den anderen kommunalen Sammlungen der Stadt Rom, Band I-II**, Mainz am Rhein, Verlag Phillip von Zabern.

Gottfried Mader, (2005), “History as Carnival, or Method and Madness in the *VitaHeliogabali*”, **Classical Antiquity**, Vol. 24 No. 1, s. 131-169.

Gross Karl, (1959), “Elagabal”, **RAC**, Band 4, s. 987-1000.

IcksMartijn, (2006), “Priesthood and Imperial Power the Religious Reforms of Heliogabalus, 220-222 AD”, **The Impact of Imperial Rome on Religions, Rituals and Religious Life in the Roman Empire**, (s. 111-120), (Ed. Lukas De Blois, Peter Funke ve Johannes Hahn), Brill, Leiden-Boston.

Kaya Mehmet Ali, (2006), “Roma İmparatorluğunu Yöneten Suriyeli Kadınlar”, **Bellekten**, Cilt: LXX Sayı: 257, s. 63-82.

Kissel Theodor, (2006), **Kaiser zwischen Genie und Wahn Caligula, Nero, Elagabal**, Duesseldorf, Artemis & Winkler Verlag.

Lambrinudakis Wassilios, (1986), “Die Physiognomie der spätarchaischen und frühklassischen naxischen Plastik”, **Archaische Griechische Plastik**, Akten des Internationalen Kolloquiums vom 22.-25. April 1985 Athen, Band I, (Ed. Helmut Kyrieleis), (s. 107-117), Mainz am Rhein, Verlag Philipp von Zabern.

L’Orange Hans Peter, (1955), “Zur Ikonographie des Kaisers Elagabal”, **Symbolae Osloneses 20**, s. 152-159.

Montesque, (2001), **Romalıların Yükselişi ve Düşüşü**, Çev: Ahmet Saki, İstanbul, Söylem Yayınları.

Optendrenk Theo, (1969), **Die Religions politik des Kaiser Elagabal im spiegel der Historia Augusta**, Bonn, Rudolf Habelt Verlag GmbH.

Sommer Michael,(2004), “Elagabal-Wege zur Konstruktion eines ‘schlechten’ Kaiser”, **Scripta Classica Israelica**, Vol. 23, s. 95-110.

Şenel Alaeddin, (1970), **Eski Yunan’da Eşitlik ve Eşitsizlik Üstüne**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Weingart Jessica, (2001), **Der Aufstieg des Sol Invictus zum römischen Reichs gott und desen Auswirkungen-ein Überblick**, Nordersted, Grin.

Antik Kaynaklar:

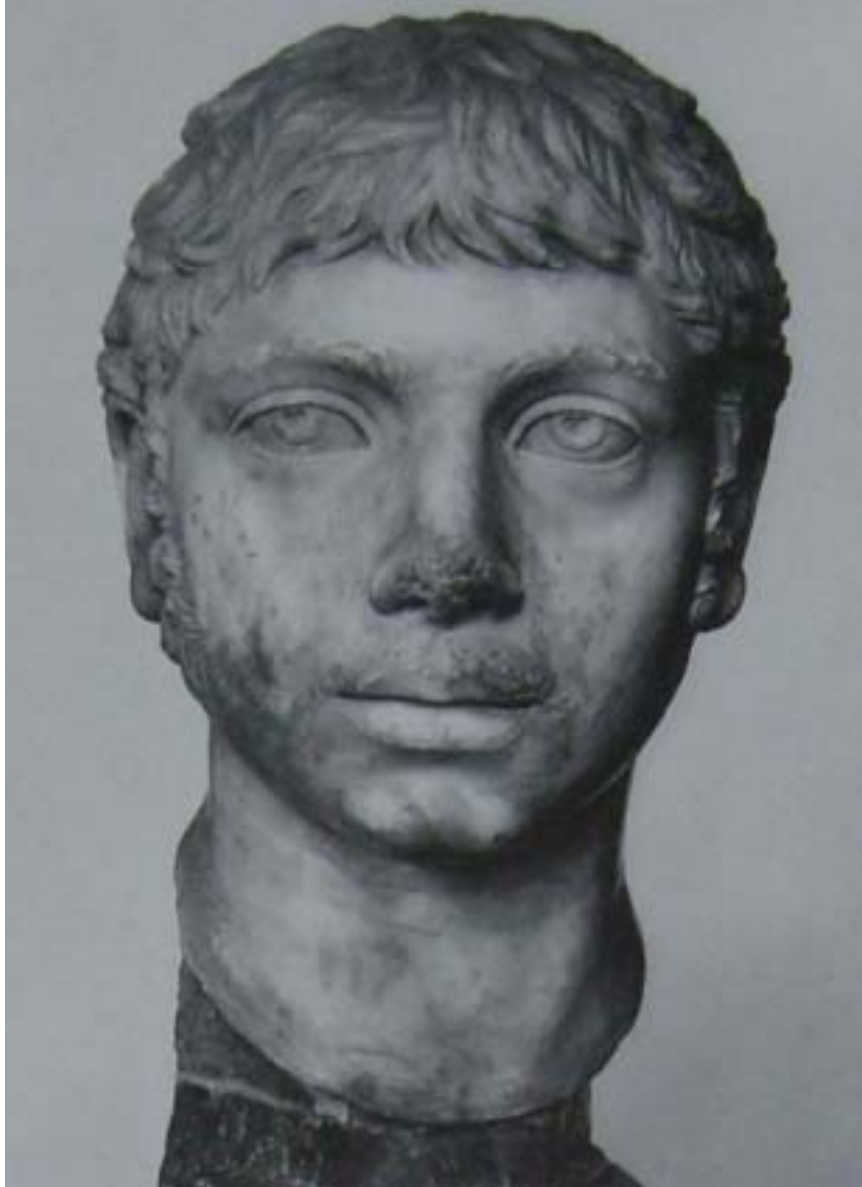
Cassius Dio, (1914), **Roman History**, Translated by Earnest Cary- Herbert B. Foster, Loeb Classical Library.

Herodianos,(1970), **History of Empire**, Translated by C. R. Whittaker, Loeb Classical Library.

Historia Augusta, (1924), **The Scriptores Historiae Augustae**, Translated by, David Magie, Loeb Classical Library.

EKLER

Resim-1: Elagabalus Portresi (Kapitol Müzesi)

Resim-2: Elagabalus Portresi (Torlonia Müzesi)

